

«ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ»
Ռուս-Հայկական համալսարանի
Պեկտոր, տ.գ.դ., պրոֆեսոր

Է.Մ. Սանդոյան

«19» հունիսի 2026 թ.

ԿԱՐԾԻՔ

Սարգիս Հովհաննեսի Գևորգյանի «Սննդային թափոնների կառավարման հիմնահարցերը ՀՀ-ում» թեմայով ատենախոսության վերաբերյալ՝ ներկայացված Ը.00.02 - «Տնտեսության, նրա ոլորտների տնտեսագիտություն և կառավարում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար:

Ատենախոսությունը քննարկվել է Ռուս-Հայկական համալսարանի «Կառավարման և բիզնեսի» ամբիոնի 2026 թվականի հունիսի 19-ի նիստում (արձանագրություն թիվ 11):

Մասնակցում էին՝

Սուվարյան Արզիկ Միքայելի՝ տնտեսագիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր, «Կառավարման և բիզնեսի» ամբիոնի գիտական ղեկավար, **Կոչոյան Հռիփսիմե Արմենի՝** տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ, «Կառավարման և բիզնեսի» ամբիոնի վարիչ, **Աբրահամյան Վահրամ Գևորգի՝** տնտեսագիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր (**գրախոսող**), **Բաբայան Կարինե Բորիսի՝** տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ, **Ավետյան Արման Ալեքսանդրի՝** տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ, **Այրումյան Իրինա Գագիկի՝** տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ, **Գինոսյան Քրիստինե Հայկի՝** տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ, **Թովմասյան Լուսինե Գառնիկի՝** տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ, **Մկրտիչյան Նարինա Գրիգորի՝** տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ, **Մոմջյան Մարիամ Բաբկենի՝** տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ (**գրախոսող**), **Մանուկյան Իզաբելլա Կարենի՝** տնտեսագիտ. թեկնածու, դասախոս, **Մանուկյան Հասմիկ Խաչիկի՝** ավագ դասախոս, **Գրիգորյան Անահիտ Հարությունի՝** դասախոս:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԹԵՄԱՅԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Վերջին տասնամյակներում սննդային թափոնների (food waste) և սննդային կորուստների (food loss) հիմնահարցը վերածվել է համաշխարհային օրակարգային թեմայի՝ միաժամանակ ներառելով տնտեսական արդյունավետության, սոցիալ-էթիկական պատասխանատվության և բնապահպանական անվտանգության ասպեկտները: Սննդի արտադրությունը կենսական նշանակություն ունեցող համակարգ է, որը միևնույն ժամանակ սպառում է մեծ քանակությամբ բնական ռեսուրսներ՝ հողի, ջրի, էներգիայի և

աշխատուժի ինտենսիվ ներգրավմամբ: Երբ այդ շղթայում արտադրված սնունդը չի հասնում վերջնական սպառման փուլին, ապա վատնվում է ոչ միայն արտադրված սննդամթերքը, այլև դրա արտադրության համար ներդրված ամբողջ ռեսուրսները: Հետևաբար սննդային թափոնների խնդիրը պետք է դիտարկել ոչ թե որպես միայն կենցաղային կամ սանիտարական հարց, այլ որպես սոցիալ-տնտեսական և բնապահպանական մարտահրավեր, որի լուծումը պահանջում է համակարգային մոտեցում:

Հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ արտադրվող սննդի զգալի մասը (մոտ մեկ երրորդը) չի սպառվում՝ դառնալով թափոն: Արդյունքում՝ արտանետվում են հսկայական ծավալի ջերմոցային գազեր, որոնք կլիմայական փոփոխությունների մարդածին գործոններ են: Հետևաբար սննդային թափոնների կառավարումը կլիմայական քաղաքականությանն ուղղված կակոթ գործիք է, որը պետք է դիտարկել և՛ արտադրության, և՛ սպառման համատեքստում:

Գիտական խոսույթում վերջին տարիներին ուսումնասիրվում են ոչ միայն սննդային թափոնների ծավալային ցուցանիշները, այլև դրանց սահմանումները ինչպես նաև չափման ավելի ճշգրիտ մեթոդաբանությունների և կառավարման նոր մոտեցումների ներդրման հեռանկարները:

Տարբեր միջազգային և տարածաշրջանային կառույցներ (օրինակ՝ FAO, EU FUSIONS Program, EPA) առաջարկում են տարբերակված մոտեցումներ՝ հաշվի առնելով սննդային շղթայի փուլերը, սննդի օգատործվող և չօգտագործվող բաղադրիչների տարանջատումը, ինչպես նաև թափոնների կառավարման հետագա ուղղությունները (վերաօգտագործում, վերամշակում, էներգիայի վերականգնում կամ վերջնական հեռացում): Այնուամենայնիվ, ուսումնասիրությունները դեռ գտնվում են հայեցակարգային և մեթոդաբանական ճշգրտման փուլում, իսկ երկրների միջև համեմատելի տվյալների սահմանափակ լինելը դժվարացնում է քաղաքականության արդյունքայնության գնահատումը և արդյունավետ միջամտությունների նախագծումը:

Խորհրդային համակարգի փլուզումից հետո թափոնների, այդ թվում՝ սննդային թափոնների կառավարման հարցերը չեն ընկալվել որպես առաջնահերթություն՝ պետական քաղաքականության կամ երկարաժամկետ պլանավորման շրջանակներում: Այս բացը պայմանավորված է եղել ՀՀ նորանկախ շրջանի գերակա օրակարգերով, այդ թվում՝ տնտեսական վերականգնում, գործազրկության ու աղքատության նվազեցում, ինչպես նաև անվտանգային մարտահրավերներով: Արդյունքում՝ թափոնների կանխարգելման գաղափարը հասարակության լայն շրջանակներում ուշադրության չի արժանացել:

Սակայն վերջին տարիներին արտաքին և ներքին գործոններով պայմանավորված պատկերը աստիճանաբար փոխվում է: Միջազգային մակարդակում կայուն զարգացման օրակարգը և «զրո թափոն» նախաձեռնությունների խթանումը աստիճանաբար ձևավորում են նոր քաղաքականությունների պահանջներ ու չափանիշներ: Այս գործընթացը հատկապես պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ մինչև 2030 թվականը

սահմանված Կայուն զարգացման նպատակների (ԿՁՆ) շրջանակում պետությունները պարտավորվում են չափելի առաջընթաց ապահովել՝ թափոնների կանխարգելման, ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործման և շրջանաձև տնտեսության սկզբունքների ներդրման ուղղություններով: Արդյունքում ԿՁՆ-ը դառնում են ազգային քաղաքականությունների մշակման, իրականացման և գնահատման հիմնական հենակետերը: Այս համատեքստում Հայաստանի համար նշանակալի դեր է խաղում Եվրոպական միության հետ համագործակցության խորացումը, ներառյալ Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիրը (CEPA), որի շրջանակում շեշտադրվում են թափոնների կառավարման, կլիմայի փոփոխության մեղմման և շրջանաձև տնտեսության անցման ուղղությունները:

ՀՀ-ում տվյալ թեմայի վերաբերյալ ուսումնասիրությունները խիստ սահմանափակ են, ինչը ևս հանդիսանում է թեմայի ուսումնասիրման արդիականության կարևոր ցուցիչներից մեկը:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ատենախոսության հիմնական նպատակն է Հայաստանի Հանրապետությունում սննդային թափոնների կառավարման հիմնահարցերի համակողմանի ուսումնասիրության հիման վրա ձևավորել խնդրի լուծման ուղիներ և մշակել ՀՀ սննդային թափոնների կանխարգելման ու նվազեցման ուղղությամբ հեռանկարային զարգացման գործնական կառուցակարգեր: Նպատակին հասնելու համար ատենախոսության շրջանակներում առաջադրվել են հետևյալ խնդիրները.

- Ուսումնասիրել սննդային թափոնների կառավարման պատմական զարգացումները և արդի մոտեցումների ձևավորումը՝ համաշխարհային մարտահրավերների և կայուն զարգացման օրակարգի համատեքստում:
- Վերլուծել Հայաստանի Հանրապետությունում թափոնների կառավարման ոլորտին առնչվող իրավական և նորմատիվ կարգավորումները, ինչպես նաև մարզային ռազմավարական պլանները՝ բացահայտելով սննդային թափոնների կառավարման վերաբերյալ օրենսդրական և ռազմավարական պլանավորման հիմնական բացերը:
- Գնահատել ԵՄ-27 երկրներում սննդային թափոնների քանակի վրա սոցիալ-տնտեսական գործոնների ազդեցությունը՝ տնտեսաչափական մեթոդների կիրառմամբ, և ստացված արդյունքների հիման վրա մշակել ՀՀ սննդային թափոնների կառավարման կատարելագործման հիմնական կառուցակարգերը:
- Ուսումնասիրել համայնքներում բնակչության վերաբերմունքը սննդային թափոնների կառավարման խնդրի նկատմամբ՝ բացահայտելով գերակշռող վարքագծային մոտեցումները և լուծումների վերաբերյալ ընկալումները:
- Ուսումնասիրել Հայաստանի հանրային սննդի կետերում սննդային թափոնների կառավարման հիմնական գործելակերպերը և առաջարկել բարելավման ուղիներ՝

համադրելով միջազգային փորձի հետ:

- Կատարված ուսումնասիրությունների և վերլուծությունների համադրմամբ բացահայտել ՀՀ սննդային թափոնների կառավարման համակարգում առկա հիմնախնդիրները:
- Մշակել ՀՀ սննդային թափոնների կառավարման և ոլորտի զարգացման գործնական կառուցակարգեր:

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐՈՒՅԹԸ

Ատենախոսությունում իրականացված վերլուծությունների և հետազոտությունների արդյունքներից գիտական նորույթ կարելի է համարել հետևյալները:

1. Ատենախոսության շրջանակում գնահատվել է ՀՀ-ում սննդային թափոնների կանխարգելմանն ուղղված նորարարական բիզնես մոդելի տեղայնացման ֆինանսատնտեսական իրագործելիությունը:
2. Հետազոտության շրջանակում fsQCA մեթոդաբանության կիրառմամբ իրականացվել է Հայաստանի և Հունաստանի հանրային սննդի կետերում սննդային թափոնների կառավարման համեմատական վերլուծություն, ինչի արդյունքում առաջարկվել է ՀՀ ռեստորաններում կիրառել սննդային թափոնների նվազեցման համար անհրաժեշտ և բավարար 4 հիմնական պայմաններ:
3. Տնտեսաչափական մեթոդների կիրառմամբ գնահատվել է ԵՄ-27 երկրներում սոցիալ-տնտեսական գործոնների ազդեցությունը սննդային թափոնների ծավալների վրա, և ստացված արդյունքների շնորհիվ հիմնավորվել են ՀՀ-ում սննդային թափոնների կառավարման առաջնահերթ ուղղությունները:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ատենախոսության **«Ներածություն»** բաժնում հիմնավորվել է թեմայի արդիականությունը, ներկայացվել են հետազոտության օբյեկտը և առարկան, հետազոտության նպատակը և խնդիրները, մեթոդաբանությունը և տեղեկատվական հիմքերը, ատենախոսության գիտական նորույթը, գործնական նշանակությունը և կիրառական հնարավորությունները:

Ատենախոսության առաջին՝ **«Սննդային թափոնների կառավարման խնդիրը որպես գլոբալ սոցիալ-տնտեսական և բնապահպանական մարտահրավեր»** գլխում, անդրադարձ է կատարվել սննդային թափոնների կառավարման հիմնախնդրի տեսական և հայեցակարգային վերլուծությանը՝ այն դիտարկելով որպես համաշխարհային սոցիալ-տնտեսական և բնապահպանական մարտահրավեր: Գլխում ուսումնասիրվում են սննդային թափոնների կառավարման գաղափարի ձևավորման պատմական փուլերը,

դրանց առաջացման հիմնական պատճառները, ինչպես նաև տնտեսական և բնապահպանական հետևանքները ու չափման մեթոդաբանությունները:

Ատենախոսության երկրորդ՝ **«Սննդամթերքի թափոնների կառավարման միջազգային փորձի համեմատական վերլուծություն»** գլխում հիմնավորվել են Հայաստանի Հանրապետությունում սննդային թափոնների ոլորտում առկա հիմնախնդիրները: Երևան քաղաքի օրինակով ներկայացվել են սպառողների շրջանում իրազեկվածության մակարդակը, առավել հաճախ վատնվող սննդամթերքի տեսակները և դրանց կորստի դրամական չափը: Հատուկ ուշադրություն է դարձվել ՀՀ մարզերի ռազմավարական պլաններում սննդային թափոնների կառավարման հիմնահարցի առկայությանը: Գլխի հետազոտական կարևոր հիմնաքարերից է նաև քաղաքականությունների մշակման և ներդրման եվրոպական առաջավոր փորձի ուսումնասիրությունը: ԵՄ-27 երկրների համապարփակ տնտեսաչափական ուսումնասիրության արդյունքում բացահայտվել է նաև սոցիալ-տնտեսական գործոնների կապը սննդային թափոնների ծավալների հետ, որի հիման վրա վեր են հանվել խնդրի առավել արդյունավետ հասցեագրման և կառավարման կատարելագործման ուղղությունները:

Ատենախոսության երրորդ՝ **«Սննդային թափոնների կառավարման հիմնահարցերը և դրանց լուծման ուղիները ՀՀ-ում»** գլխում իրականացվել է համայնքային հավաքական կերպարների նարատիվային վերլուծություն՝ կիրառելով մասնակցային կերպարահեն թեմատիկ վերլուծության (Participatory Persona-Based Thematic Analysis: PPBTA) մոդելը, որը նպատակ ուներ պարզելու սննդային թափոնների և կենսաթափոնների տեսակավորման և կառավարման վարքագծային խոչընդոտների սոցիալ-մշակութային և ինստիտուցիոնալ հիմքերը, առաջարկելով համայնքակենտրոն լուծումներ: Ատենախոսության այս գլխում անորոշ բազմությունների որակական համեմատական վերլուծության (Fuzzy-Set Qualitative Comparative Analysis: fsQCA) միջոցով ներկայացվում է միջազգային փորձի՝ մասնավորապես Հունաստանի հանրային սննդի կետերում սննդային թափոնների կառավարման ընդունված գործելակերպերի կիրառման հնարավորությունները ՀՀ-ում: Այս գլխում, սննդային թափոնների կառավարման համատեքստում, «Too Good To Go» հավելվածի օրինակով ներկայացվում է ՀՀ-ում տեղական հավելվածի ստեղծման ֆինանսատնտեսական մոդելի կիրառությունը, ինչպես նաև դրա ֆինանսատնտեսական իրագործելիության հաշվարկները:

Ատենախոսության **«Եզրակացություններ»** բաժնում ամփոփված են հետազոտության հիմնական արդյունքները և ներկայացված համապատասխան առաջարկությունները:

**ԴԻՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ**

1. Աշխատանքը վերնագրված է «Սննդային թափոնների կառավարման հիմնահարցերը ՀՀ-ում» և աշխատանքի տարերային շարադրանքից չի երևում որն է աշխատանքի օբյեկտը: Այսպես, նշված է, որ ատենախոսության ուսումնասիրության օբյեկտը՝ ՀՀ սննդային թափոնների կառավարման համակարգն է, պարզ չէ պետական կառավարման, թե սպառողների կողմից կառավարման, թե այլ: Աշխատանքում ներկայացված է միջազգային փորձը պետական կառավարման տեսանկյունից, ապա ներդրվում բիզնեսի մոդել, որի արդյունավետությունը այլ երկրներում ներկայացված կամ գնահատված չէ: Այդպիսով, անհրաժեշտ է հստակեցնել հետազոտության օբյեկտը և առարկան:
2. Ատենախոսության խնդիրները բազմատարր են և հաճախ չփոխկապակցված: Մասնավորապես, կրկին քննարկվում է թափոնների կառավարման նորմատիվա-իրավական դաշտը միջազգային պրակտիկայում, սակայն առաջարկվում է տեղայնացնել միջազգային փորձից բիզնես մոդելի տարրեր՝ դրանով իսկ պարզ չէ իրավական և օրենսդրական դաշտի առումով միջազգային փորձի ուսումնասիրման նպատակը: Բացի այդ, քննարկվում են միջազգային փորձում սոցիալ-տնտեսական գործոնների ազդեցությունը ընդհանուր երկրում թափոնների կառավարման վարքագծային մոտեցումների վրա, ապա 3-րդ գլխում, որպես միջազգային փորձ, որն առաջարկվում է ներդնել ՀՀ-ում, ներկայացվում այլ վարքագծային մոտեցումներ, որոնք չեն հիմնավորված թվային տվյալներով և հաշվարկներով:
3. Քննարկման և վերանայման կարիք ունեն հետևյալ առաջադրված խնդիրները և դրանց մասով ներկայացված արդյունքները անհամապատասխանությունների մասով: Որպես խնդիր ձևակերպված է՝ «գնահատել ԵՄ-27 երկրներում սննդային թափոնների քանակի վրա սոցիալ-տնտեսական գործոնների ազդեցությունը՝ տնտեսաչափական մեթոդների կիրառմամբ, և ստացված արդյունքների հիման վրա մշակել սննդային թափոնների կառավարման կատարելագործման հիմնական կառուցակարգերը:

Այս մասով 2.3՝ «2.3 Սոցիալ-տնտեսական գործոնների ազդեցության գնահատումը սննդային թափոնների ծավալի վրա ԵՄ-27 երկրներում» վերնագրով կետի աղյուսակ 5-ում նկարագրված են ուսումնասիրության մեջ ներառված փոփոխականների ցանկը, ապա էկոնոմետրիկ մոդելը, որում ներառված փոփոխականների և էկոնոմետրիկ մոդելի բանաձևում ներկայացված անդամների նկարագրությունների կապը բացահայտված չէ, մասնավորապես, աղյուսակ 5-ում ներկայացված փոփոխականներից որոնք են բացատրական, որոնք պատահական:

Բացի այդ, հիմնավորման կարիք ունի մոդելի $\beta 0$ -ի՝ երկրին հատուկ ազատ անդամ բաղադրիչը, որն ըստ հեղինակի արտացոլում է չդիտարկված տարասեռությունը (վերջինիս դեպքում դրա ազդեցության գնահատումը ներկայացված չէ): Բացի այդ, ենթաբաժինը վերնագրված է՝ «Սոցիալ-տնտեսական գործոնների ազդեցության գնահատումը սննդային թափոնների ծավալի վրա ԵՄ-27 երկրներում», ինչը ենթադրում է դրանց ըստ երկրների ներկայացում, վերլուծություն, ապա

ընդհանրական եզրակացության և գնահատման ձևավորում, էկոնոմետրիկ մոդելի բաղադրիչները դիտարկում են i-րդ երկրի համար փոփոխականների (օրինակ, 1 շնչի հաշվով ՀՆԱ-ի) ազդեցությունը, սակայն հեղինակի կողմից ներկայացված չեն մոդելի մուտքային ցուցանիշներն ըստ երկրների (ներկայացված է արդյունքային ընդհանրական ցուցանիշը), հետևաբար չի բացահայտվում վերնագիրը:

4. Երրորդ գիտական նորույթի հիմքում դրված է տնտեսաչափական մեթոդների կիրառմամբ ԵՄ-27 երկրներում սոցիալ-տնտեսական գործոնների ազդեցությունը սննդային թափոնների ծավալների վրա: Ատենախոսությունում բացակայում է ներկայացված ռեգրեսիոն հավասարման տեսքի ընտրության հիմնավորումը: Ազդող գործոնների ընտրությունը հիմնավորված չէ: Գործոնների վերլուծության մատրիցայում (աղյուսակ 7, էջ 75) ներկայացված չեն կախյալ փոփոխականի վրա անկախ փոփոխականների (գործոնների) ազդեցության համահարաբերակցության գործակիցները, որը հանդիսանում է գլխավոր պայմանը գործոնների ընտրության ժամանակ:

5. Սևան քաղաքի հենքի հիման վրա կատարված վերլուծությունները ունեն պայմանական բնույթ և դրանք կարելի է տարածել ՀՀ ցանկացած նմանատիպ բնակավայրի վրա, քանի որ ներկայացված են ընդհանուր պայմանական դատողություններ՝ առանց քանակական գնահատականների ու հիմնավորումների:

6. Առկա է որոշակի անհամապատասխանություն համապատասխան ապրանքի մեկ շնչի հաշվով տարեկան միջին ծախսի որոշման ներկայացված երկու բանաձևերի միջև (էջ 39):

7. Ատենախոսությունում առկա են բազմաթիվ վրիպակներ, բացթողումներ և տերմինների ոչ ճիշտ օգտագործման դեպքեր:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ներկայացված դիտողությունները բնավ չեն նվազեցնում ատենախոսության գիտական արժեքը, արդյունքների տեսական ու կիրառական նշանակությունը:

Սարգիս Հովհաննեսի Գևորգյանի «Սննդային թափոնների կառավարման հիմնահարցերը ՀՀ-ում» թեմայով ատենախոսությունը ինքնուրույն հետազոտություն է:

Ատենախոսության հիմնական դրույթները հրապարակված են 6 գիտական հոդվածներում:

Ատենախոսության սեղմագիրը համարժեքորեն արտացոլում է աշխատանքի բովանդակությունն ու արդյունքները:

Այսպիսով, Սարգիս Հովհաննեսի Գևորգյանի **«Սննդային թափոնների կառավարման հիմնահարցերը ՀՀ-ում»** թեմայով ատենախոսությունը համապատասխանում է ՀՀ «Գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի» 6-րդ և 7-

րդ կետերին, ինչպես նաև ՀՀ ԲԿԳԿ-ի կողմից թեկնածուական ատենախոսություններին ներկայացվող պահանջներին, իսկ հեղինակն արժանի է տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը՝ ներկայացված Ը.00.02 - «Տնտեսության, նրա ոլորտների տնտեսագիտություն և կառավարում» մասնագիտությամբ:

Նիստի նախագահ՝

Ռուս-Հայկական համալսարանի

«Կառավարման և բիզնեսի»

ամբիոնի գիտական ղեկավար, տնտ. գիտ. դոկտոր

պրոֆեսոր՝

Ա.Ա. Սոտկանյան

Ռուս-Հայկական համալսարանի

«Կառավարման և բիզնեսի»

ամբիոնի վարիչ, տնտ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ՝

Հ.Ա. Կոջոյան

Ռուս-Հայկական համալսարանի

«Կառավարման և բիզնեսի»

ամբիոնի պրոֆեսոր, տնտ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր՝

Վ.Գ. Աբրահամյան

Ռուս-Հայկական համալսարանի

«Կառավարման և բիզնեսի» ամբիոնի

դոցենտ, տնտ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ՝

Մ.Ք. Մոմջյան

Ռուս-Հայկական համալսարանի

գիտական քարտուղար,

բան. գիտ. թեկնածու՝

Ռ. Ս. Կասաբեկովա